

OSMANLI'NIN RUMELİ SİYASETİ VE BALKANLAR'IN MEDENİYET YÜKÜ

ELDAR UKA

* Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki askerî ve kültürel varlığı, bölgeyi nasıl bir medeniyet ve istikrar hattına dönüştürmüştür?

* Balkanlar'ın Osmanlı için hem stratejik bir savunma bölgesi hem de iktisadî ve kültürel etkileşim alanı olma niteliği, tarihsel süreçte nasıl tezahür etmiştir?

Osmanlı Devleti'nin "en uzun yüzyılı" olarak nitelendirilen dönemde, Balkanlar coğrafyası yalnızca siyasî bir saha değil, aynı zamanda bir medeniyet kavşağı, bir kültürel hazine ve bir mukavemet hattı olarak tarih sahnesine çıktı. Bu coğrafyada mukim Müslüman halk, yüzyıllar boyunca haçlı ittifaklarının serhat boylarına yönelttiği istilalara karşı siper olmuş; İstanbul'un ve Anadolu'nun emniyetini temin etmiştir. Balkanların, Anadolu için bir set ve koruyucu hat hüviyetine sahip olması, Osmanlı'nın son büyük düşmanı olan haçlı koalisyonlarının ilerleyişini bertaraf eden en mühim etkenlerden biri olmuştur.

Kadim bir yerleşim alanı olan Prizren, yalnızca coğrafî bir mekân değil, aynı zamanda bir medeniyet menbaıdır. Balkan Yarımadası, tarihin her devrinde sanatın, kültürün ve fikrin müstesna merkezlerinden biri olmuştur.

Bu topraklarda zaman zaman cevher mermere, madde manaya, çelik ise ruha dönüşerek eşsiz bir irfan ve estetik terkihi meydana getirmiştir. Ne var ki, bu kültürel zenginliklerin iç içe geçtiği bu zemin, aynı zamanda uzun asırlara yayılan mücadelelerin de sahnesi olmuştur. Fikir ile fikir, mefkûre ile mefkûre bu topraklarda çarpışmış; Balkanlar hem sanatın ve ilmin hem de gözyaşı ve mücadelenin coğrafyası olmuştur.

Rumeli olarak anılan bu topraklar, Osmanlı için yalnızca bir fetih menzili değil, aynı zamanda bir geçiş güzergâhı ve bir istikrar hattı olmuştur. Orhan Gazi devrinde Süleyman Paşa'nın öncülüğünde başlayan Rumeli fetihleri, Ece Bey, Lala Şahin Paşa, Hacı İlbey, Gazi Evrenos Bey ve Malkoç Bey gibi kumandanların rehberliğinde istikrar kazanmıştır. Edirne'nin fethi, devletin Avrupa'ya açılan kapısını teşkil etmiş; bu topraklara Anadolu'dan getirilen ailelerin iskân edilmesiyle sosyal ve iktisadî bir zemin inşa edilmiştir.

I. Murad Hüdâvendigâr'ın kumandasında gerçekleşen Kosova Muharebesi, yalnızca askerî bir zafer değil, aynı zamanda bir medeniyet idealinin müdafaası olarak tarihe geçmiştir. Sultan Murad'ın şehadeti, bu ideali uğruna verilen fedakârlığın en büyük nişanesidir. Hüdâvendigâr devrinde Dubrovnik Cumhuriyeti ile tesis edilen ilk kapitülasyonlar, sadece ticareti değil, diplomatik dengeyi de gözeten incelikli bir siyasetin göstergesidir.

Bu siyasî ve askerî hamleler, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmed ve II. Murad dönemlerinde de kesintisiz şekilde devam etmiş; en büyük sıçrama ise Fatih Sultan Mehmed devrinde yaşanmıştır. Fatih, neredeyse bütün seferlerini Balkanlar'a yönelterek bu hattaki mukavemeti kırmış; Osmanlı'yı Avrupa'nın derinliklerine taşıyan büyük fetihlere imza atmıştır. Sırbistan, Mora, Bosna, Arnavutluk ve nihayet Otranto, bu vizyonun birer halkası hâline gelmiştir.

XVI. yüzyılda tahta çıkan Kanunî Sultan Süleyman da ilk seferlerini Rumeli'ye yöneltmiş; Avrupa'da kurulan ittifaklara karşı Osmanlı'nın hem askerî hem de siyasî varlığını tahkim etmiştir. Belgrad, Rodos, Mohaç ve Zigetvar, bu medeniyet yürüyüşünün mühim duraklarıdır. Zigetvar kuşatması sırasında vefat eden Kanunî, serhat boylarında şehit düşen bir sultanın ruhunu taşımaktadır.

Bu fetih hareketleri, yalnızca toprak kazanımına değil, aynı zamanda kültürel ve iktisadî inşaya da zemin hazırlamıştır. Osmanlı kumandanları fethettikleri şehirlerde vakıflar inşa etmiş; ticaret merkezleri tesis etmişlerdir. Saraybosna, Üsküp, Prizren ve Selanik gibi merkezler, bu dönemde hem iç hem dış ticaretin merkezi hâline gelmiştir. Baharat ve İpek yollarına hâkim olan Osmanlı, Balkanlar üzerinden dünya ticaretine dâhil olmuş; bölge halkının refah seviyesi bu sayede yükselmiştir.

Balkanlar, yalnızca fetihlerin değil, aynı zamanda Osmanlı'nın direniş hattı olarak da tarihî bir rol üstlenmiştir. Balkan Savaşları bunun son ve acı örneğidir. Dış müdahalelerle tahrik edilen milliyetçi hareketler, bu coğrafyada büyük acılara yol açmış; Müslüman ahalinin can ve mal emniyeti tehdit edilmiştir. Bu topraklarda daha evvel baş gösteren isyanlar gibi, Balkan Savaşları da binlerce insanın hayatına ve yurtlarına mal olmuştur. Ancak her seferinde Balkan Müslümanları, göğsünü siper ederek İstanbul'un ve Anadolu'nun muhafazasını temin etmiştir.

Sonuç olarak, Osmanlı'nın Balkanlar'daki varlığı sadece bir askerî mevcudiyet değil, bir medeniyetin yeryüzündeki iz düşümüdür. Bu topraklar, hem köprü hem de siper olma hüviyetini asırlar boyunca muhafaza etmiş; kültürlerarası etkileşimin, iktisadî refahın ve siyasî istikrarın ana eksenlerinden biri hâline gelmiştir.